

Liikuntaharrastusten, suunnittelun, kilpailujen ja kaupunkipolitiikan tulosta

Jyväskylän Hippos-Kampus kehittyi sykleittäin

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON MUSEO/LENTOKUVAKESKUS

Viistoilmakuva (1958) kampuksen ja Hippoksen alueelta vuodelta 1958 – vaihe, jossa Aallon suunnitelmia toteutetaan

YHDYSKUNTASUUNNITTELU

Jyväskylän Hippos-Kampus on hyvä esimerkki suburbaanista alueesta, josta on kaupunkipolitiikan, kaavoituksen, rakentamisen ja erityisesti toiminnallisen kehittämisen myötä tuli osa urbaania aluetta.

■ Jyväskylän kaupunkikehitykseen on merkittäväällä tavalla vaikuttanut opetustoiminta, arkkitehtuurikilpailut, akateemikko Alvan Aallon suunnitelmat sekä liikuntatieteellisen (nykyisin liikunta- ja terveystieteiden) tiedekunnan perustaminen Jyväskylän yliopistoon.

Jyväskylän Hippos-Kampus alue on kehittynyt laitakaupungista, joka alun perin oli metsä- ja viljelysmaata, sisä- ja keskuskaupungin osaksi, jolla

on oma toiminnallinen funktionsa. Alueen kehityksessä on selvästi nähtävissä syklejä, jotka ovat yhdistettävissä **Harri Anderssonin** malliksi luoman kaupunkimaisen alueen käsitteelliseen jakautumiseen.

Jyväskylän kaupungin kehityksen kannalta tärkeimmiksi askeliksi osoittautuivat koulujen perustaminen 1850- ja 1860-luvuilla. Perusteista kouluista oli ehkä merkittävin

"Tänään Jyväskylää pidetään eräänä kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien kärkikaupunkina."

Jyväskylän Lyseo, ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu. Koulutuspolitiikka sai jatkoa seminaarin perustamisesta, missä sekä kaupunki että kaupunkilaiset olivat aktiivisia. Tuolloin ymmärrettiin yhteiskunnan ja kaupungin asukkaiden merkitys ja yhteistyö oppilaitoksen toiminnassa.

Seminaarinmäen Kampuksen muodostuminen ja kehittyminen on nähtävä nimenomaan kaupunkipolitiikan ja -suunnittelun tuloksena. Jyväskylässä arviointiin seminaarin vaikuttavan kaupungin toiminnallisiin kehyksiin niin paljon, että kaavoituksen toinen laajentaminen toteutettiin ruutukaavan eteläosaan ja Mäki-Matin alueelle. Mielenkiintoista kaupungin tulevienkin rakennus- ja kaavoitustoimien kannalta oli, että asema-kaavasta järjestettiin kilpailu.

Kaupunkitutkimuksessa nähdään yleisellä tasolla, että kaupunki on kasvukeskus, jonka aiheuttamat ympäristön nopeat muutokset antavat haasteita rakentamiseen osallisille. Kaupungin vetovoimatekijöitä ovat luonto, sen piirteet ja ominaisuudet, esimerkiksi mäet ja järvet. Näiden ominaisuuksien säilymistä ja korostamista voidaan pitää lähtökohdana kaikelle rakentamiselle. Kaavoituksen, arkkitehtuuritutkimuksen, -kilpailujen ja kansainvälisen arkkitehtuuriyhteistyön kautta Jyväskylän kaupunki on halunnut kehittää laadukasta kaupunkiympäristöä.

Alvar Aallolla oli keskeinen rooli

Akateemikko, arkkitehti Alvar Aallolla on ollut huomattava merkitys tutkimusalueen ja koko kaupungin kehittämisessä sekä kaupunkipolitiikassa. Aalto oli aktiivinen kirjoittaja 1920-luvun jyväskyläläisessä paikallis- ja maakuntamediassa. Erityisesti hänen kiinnostuksensa kohteina olivat kaupunkipolitiikka, arkkitehtuuri ja aukiot sekä torit.

Aalto toi ajatuksiinsa ja suunnitelmiinsa vaikutteita italialaisesta rakennuskulttuurista, joista ensi merkkejä olivat Jyväskylän työväentalo, Valtiontalo ja myöhemmin Säynätsalon kunnantalo sekä Muuratsalon koetalo. Hän käytti ilmaisua "Elämälle herkempi rakenne".

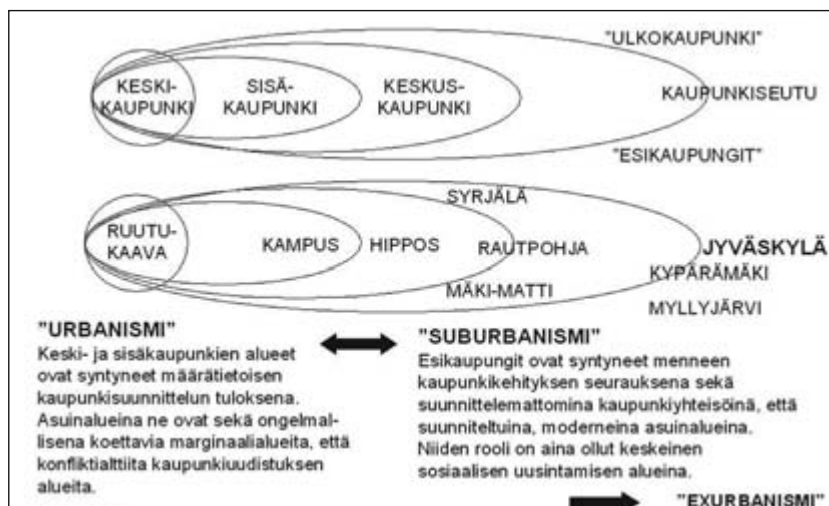
Näitä ajatuksia Aalto jalosti sitten kampuksen alueella. Alvar Aalto voitti vuonna 1952 kasvatusopillisen korkeakoulun suunnittelukilpailun ehdotuksellaan "URBS". Aallon tulkintoja antiikin ajasta voidaan verrata arkkitehtuurin ja ympäristön yhteydestä. Neitseellisen luonnon, suomalaisen mäntymetsän keskelle sijoittuivat "tempelit", "teatterit", "gymnaaseumit", "stadionit" sekä "kylpylät" viittaavat vahvasti antiikin kulttipaikkoihin, joiden kautta voidaan etsiä yhteyksiä luontoon ja myös maailmankaikkeuteen.

Alvar Aallon ajatusten ja suunnitelmien pohjalta kampus, mutta myös Hippoksen alue ovat säilyneet ajoneuvoliikenteeltä vapaina. Aallon ajatuksilla ja 1960-luvun opetuksen ja yliopistomaailman demokratisoitumisella on ollut osaltaan vaikutus tutkimusalueen kehittämiseen.

Väitöstutkimukseen liittyneissä haastatteluissa on todentunut ja toistunut tekijä, että alue on säilynyt ajoneuvoliikenteeltä suljettuna nimenomaan opetuksen ja liikunnaharrastuksen vuoksi. Kehittämiseen sopivat hyvin ilmaisut: "Täällä liikutaan vain lihasvoimalla" tai "Kaikki aidat alas ja mataliksi".

Ideoita kaavoitukseen

Tutkimusalueen kaavoitus on tapahtunut hankkeiden ja toiminnallisten ideoiden perusteella. Koska maa-alue on ollut julkisen vallan omistuksessa valtion, erityisesti opetusministeriön sekä kouluhallinnon toimenpiteet ovat tapahtuneet hyvin keskuhallintovoittoisesti, ilman että asioita on käsitelty Jyväskylän kaupungin organisaatioissa. Seminaarinmäen-kampuksen alueella kaupunkia ja kaavoittajaa merkittävämpi vaikuttaja on ollut opetusministeriö ja yliopiston rakentamisen neuvottelukunta.

Harri Anderssonin (1993) malli kaupunkimaisen alueen käsitteellisestä jakautumisesta. (kuvio: Erkki Huovinen)

John Balen (1993) neljän kehitysvaiheen malli stadioneiden ja liikunta-alueiden rakentumisesta. (kuvio: Erkki Huovinen)

ALUEEN VAIHEET	YMPÄRISTÖ	HIPPOS-KAMPUS
	LÄPÄISEVÄT RAJAT, HEIKOT POISSULKEVAT SÄÄNNÖT Vähän alueellisia rajoituksia; epätasainen maa; interdivisio; harrastajien ja yleisen kesken; monenlainen maa-alan käyttö	Seminaarinmäen alku (1860-1910); ns. <i>Kalteva kenttä</i> ; maa- ja karjatalous; vapaa metsämaa
	SULKEUTUMINEN, ALUEEN AITAUS Toiminnan ja alueen rajaaminen, pelaajat ja harrastajat erotetaan katsojista ja yleisöstä	Raviradan rakentaminen (1913); alueen varaaminen myös muille maksullisille tilaisuuksille; Seminaari sisätiloissa, alueen aitaus
	JAKAUTUMINEN Tilat ja alueet jaetaan eri sektoreihin, istuma- ja seisomakatsomot; jakaantuminen sosiaalisen luokan mukaan; maa-alueiden segregatio eri toimintojen mukaan.	Uimahalli (1955); yliopiston uudet rakennukset (1957-65); Pesäpallostadionin (1968) ja Monitoimitalon (1979) rakentaminen; paikoitus- ja viheralueet
	VALVONTA, VAHVAT SÄÄNNÖT, LÄPÄISEMÄTTÖMÄT RAJAT Suljetut alueet; synteettiset pintamateriaalit; TV- ja valvontateknikka; kamera-valvonta; maa-alueiden kontrolli; katsomoiden aitiot	Keskuksen kehittäminen; jäähalli (1982), AaltoAlvari (1991) Hippos-halli (1992), Viveca (2003), Verkko-teknikka; suljetut paikoitus alueet; ravintolat

”Kaupungin vetovoimatekijöitä ovat luonto, sen piirteet ja ominaisuudet, esimerkiksi mäet ja järvet.”

Kehittymiseen sopivat hyvin ilmaiset: ”Täällä liikutaan vain lihasvoimalla” tai ”Kaikki aidat alas ja mataliksi”.

Kaavoituksen tapahtuminen hanke- ja projektoitaisesti, ns. postimerkkikaavoituksena on ollut kehityksen kannalta joustava ratkaisu, mutta on samalla merkinnyt, erityisesti Hippoksen alueella, hyvin epäyhtenäistä rakennuskantaa.

Toisaalta voidaan todeta, että rakennusten arkkitehtuuri ilmentää kunkin ajan virtauksia, alkaen 1800-luvun lopun ”kasarmimaisuudesta”, edelleen 1930- ja 1950-luvun funktionalismiin, tämän jälkeen 1970-luvun elementtituotantoon ja ”laatikkoarkkitehtuuriin”. Viime vuosikymmenen tyyli on ollut jälkimodernin teräs-, betoni- ja lasimateriaaleihin perustuvat tekniset sovellukset.

Mäki-Matin ja Syrjälän kaavoitukseen ovat vaikuttaneet monet tunnetut arkkitehdit. Yksi heistä oli Otto-livar Meurman, ”Mörri”. Meurman osallistui 1930-luvun lopulla näiden alueiden kaavoitukseen. Tuolloin ensi kerran Hippoksen ravirata-alue merkittiin kaavoihin maininnalla urheilu-, virkistys- sekä puistoalue.

Näihin linjauksiin saattoi vaikuttaa se, että seminaarin lehtori, myöhemmin kouluhallituksen ylitarkastaja, arkkitehti Toivo Salervo suunnitteli vuonna 1922 raviradan pohjois-päätyyn urheilupuiston. Suunnitelma sisälsi yleisurheiluun tarkoitettua kilpamentän, suorituspaikkoja, harjoituskentän, ”potkupallokentän”, jopa tenniskenttiä.

Aluepolitiikka ja hajasijoitus

Väitöstutkimuksessa vahvistui se aikaisempi käsitys, että korkeimman liikunnanopetuksen käynnistäminen Jyväskylässä ei ollut ainoastaan aluepolitiikan seurausta. Yhtä merkittävä syy tapahtumien kulkuun oli Helsingin yliopiston välinpitämättömän suhtautuminen voimistelulaitoksen ”Jumpan” kehittämiseen. Helsingissä herättiin tilanteeseen liian myöhään, kun samanaikaisesti 1960-luvun alkupuolella alueellisia yliopistoja kehitettiin sekä suoritettiin ”hajasijoitusta”, ja toteutettiin uutta ”aluepolitiikkaa”.

Kansanedustaja **Veikko Hyttiäisen** (lib.) tekemä raha-asia aloite tuotti tulosta. Keväällä 1971 yritettiin vielä eduskunnassa pelastaa voimistelulaitoksen tilanne tai saada liikunnanopetuksen koulutukselle Helsingissä jatkoaikaa. Han-

ke osoittautui pesäpalloterminillä ilmaistuna ”huti-lyönniksi”.

Eduskunnan päätöksellä liikuntakasvatuksen perustamisella oli huomattava merkitys kampuksen alueen rakentamisen lisäksi Hippoksen liikuntapuiston ja urheilukeskuksen kehittämiseen. Aikaisempia 1960-luvulla tehtyjä suunnitelmia täydennettiin muun muassa useilla pallokentillä sekä tekojäradalla.

Sattumaa sen sijaan oli Suomen Pesäpalloliiton päätöksessä kieltää kansallispeleimme pelaaminen nurmialustalla ja sen ajoittuminen Hippos-Kampus alueen kehittämisen kannalta samaan aikaan. Päätös merkitsi harjoitus-, peli- ja otte-lutoiminnan siirtämistä Harjulta toisaalle. Luonnollinen valinta on ollut Hippos, johon ryhdyttiin rakentamaan uutta pesäpallostadionia kesällä 1968.

Haastatteluissa on todettu, ettei perinteikkään pesäpallon ottelutoiminnan siirtyminen Harjulta Hippokselle aiheuttanut kovin suurta kritiikkiä, vaan sitä pidettiin luontevana jatkumona kehitykselle. Enemmän lienee aiheuttanut hämminkiä se, että yleisö ei aluksi löytänyt uudelle peliarenalle.

Neljä sykliä erottuu selvästi

Toinen teoreettinen malli, jota olen käyttänyt tutkimuksessani on **John Balen** analyysi liikuntapaikkojen ja stadionien neljän vaiheen kehittymisestä. Hippoksen alueen kehittämisessä voidaan havaita mallin osoittama sykliisyys. Tutkimusalueen kaupunkimaantieteellisessä ja -rakenteellisessa kehityksessä on osoitettavissa syklit, jotka eroavat ajallisesti toisistaan, koska rakentuminen on tapahtunut huomattavan eriaikaisesti.

Hippos-Kampus alueella korostuu yhtäältä kaupunkipoliittiseen suunnitteluun liittyvien kilpailujen vaikutus. Toisaalta suunnitteluun näyttää vaikuttaneen harrastustoiminnassa tapahtuneet muutokset yhä eriytyneempään toimintakulttuuriin. Vielä 1800-luvun lopulla kaupungissa ei ollut omaleimaista kaupunkipoliitiikkaa.

Tänään Jyväskylää pidetään eräänä kaupunkisuunnittelun ja arkkitehtuuripoliittisten ohjelmien kärkikaupunkina. Tästä ovat osoituksena kaupungin saamat tunnustukset arkkitehtuurissa sekä hyvä sijoittuminen imago- ja tunnettuusvertailuissa.

Tuloksekasta liikuntasuunnittelua

Liikuntasuunnitelmissa on ollut huomattava merkitys alueen kehittämisessä. Kaikissa laadituissa liikuntasuunnitelmissa Hippos-Kampus alue on ollut vahvasti esillä. Useat rakennus- ja toimintalahankkeet ovat olleet liikuntasuunnitelmien keskeisenä tavoitteena. Liikuntasuunnitelmissa on ollut myös tuloksellisuusmerkitys, koska suurin

osa (85 %) suunnitelmissa vuosina 1973-2000 ehdotetuista hankkeista on toteutunut.

Suunnittelussa on tähän saakka eletty hyvin paljon poliittisten päättäjien ja virkakoneiston ehdoilla. Kansalaisyhteiskunta vaatisi toisenlaista lähestymistapaa. Tutkimusalueella toimivat järjestöt eivät ole voineet osallistua alueen kehittämiseen kovin paljon. Lähes ainoa alue, jossa kansalaisjärjestöjä on kuultu, liittyy harjoitus- ja kilpailuvuorojen käsittelyyn.

Jyväskylän kaupungin tavoitteena ja keskeisenä tunnuspiirteenä on ollut tukeutuminen monialaiseen huipputasoon, myös akateemiseen osaamiseen rajatuilla alueilla. Monijäsenisten toimijoiden liittäminen innovatiivisiin tutkimus- ja kehittämissympäristöihin on lisännyt luovuutta ja toimeliaisuutta.

Nämä ajatukset ovat perustuneet toimintojen yhdistämiseen samaan ympäristöön, jossa yritykset, tutkimuslaitokset sekä koulutus- ja kehittämisorganisaatiot toimivat. Ideoiden tuotteistamisessa on korostunut ihmisläheinen käyttäjänäkökulma, liiketoimintaosaaminen ja teknologia. Kokonaisuuteen liittyy myös julkisten palveluiden arvioiminen aktiivisesti ja kriittisesti.

Näillä tekijöillä on ollut merkitys alueen sulkeutumiseen ja avoimuuteen. Koulutustoiminta kehittyi aluksi lähes suljetulla Jyväskylän seminaarin alueella. Ympäristössä ollut aita korosti alueen omaleimaisuutta ja sulkeutumista. Kehittämiseen ovat vaikuttaneet monet ulkoapäin tulleet tekijät. Niistä keskeisimpiä ovat mm. sodat, jotka vaikuttivat kaupungin teolliseen kehittymiseen. Korkeakoulun ja yliopiston kasvuun ja laajentumiseen vaikutti liikuntatieteellisen tiedekunnan perustaminen. Yhtenä vahvana nimittäjänä on ollut suomalaisuus.

Valtakunnallisiin tapahtumiin on vaikutettu kaupungin omassa päätöksenteossa ja politiikassa. Merkittävää on ollut se saumaton yhteistyötoiminta ja -henki jolla kehitystä, ideoita ja hankkeita on edistetty maakunnallisella ja paikallisella tasolla. ■

ERKKI HUOVINEN
Lit,T,YTL

Kirjoittaja toimii Jyväskylän kaupungin liikuntapalveluissa yhteyspäällikkönä, vastuualueenaan kaupunki- ja liikuntasuunnittelu, kaavoitus sekä kansainvälinen toiminta.

Artikkeli perustuu vuonna 2009 Jyväskylän yliopistossa tarkastettuun väitöskirjaan: Ilokivestä valokuituun, Jyväskylän Hippos-Kampus alueen kehittyminen opetuksen, tutkimuksen ja liikunnan keskuksiksi.

Vastaväittäjänä toimi professori, VTT **Seppo Hentilä** Helsingin yliopistosta.